

FEHÉR SZÁRNYTÜKRÖT VISELŐ TÖVISSZÚRÓ
GÉBICSEK (*Lanius collurio*)
EGY DEBRECENI POPULÁCIÓBAN

Fintha István

Neuntöter (*Lanius collurio*) mit weissen Flügelspiegel in der Nähe von Debrecen

A *Laniidae* familia hazai képviselői között csak a *Lanius senator*nál, a *Lanius minor*nál és a *Lanius excubitor*nál figyelhetők meg a szárnyon fehér foltok. A *Lanius senator* elsőrendű evezőinek fehér töve miatt viselt feltűnő szárnytükör mellett még fehér vállfolttal is rendelkezik. A *L. excubitor* és a *L. minor* szárnyán jószerrel csak a tükröt találhatjuk.

A tövisszúró gébics nálunk élő alfaja (*Lanius collurio collurio* L. 1758) szárnyán az alula alól kilátszó bizonyos fehér mezőről CHERNEL ugyan már BREHM nyomán korábban említést tesz, de ezt a jelenséget a *Lanius dumetorum* Brhm. alakhoz kapcsolja.

A Szovjetunió területén élő *Lanius collurio*k esetén DEMENTJEV ugyancsak érinti ezt a kérdést, azonban az állandó jellegű szárnytükröt viselő alakokról bővebben VAURIE-nál olvashatunk (lásd alább!).

DOMBROWSKY a romániai tövisszúró gébicsék között szórványosságuk ellenére is rendszereseknek tartja az ilyeneket, úgylehet a tükröt általában a fedőkkel rejtetteknek írja, és csak egyes egyedeknél mondja láthatónak.

KOVÁTS LAJOS nagyváradi ornitológus szíves közlése szerint a helyi múzeumban nem őriznek ilyen példányt, s maga sem találkozott Romániában hasonlóval.

Fehér foltos szárnyú egyedekről ismét találunk említést NAUMANN-nál ki TSCHUSIRA és KLEINSCHMIDT-re hivatkozván szól arról, hogy azok Németországban gyakran előfordulnak.

VAURIE a *Lanius collurio isabellinus*-csoportjába sorolja az öröklődő szárnytükröt viselő alakokat. Náluk emellett még erőteljes, vagy kevésbé feltűnő arcmaszkot is konstatál. Ezek az alfajok (*Lanius collurio phoenicuroides* (Shalow 1875); *Lanius collurio speculigerus* Taczanowski 1874.; *Lanius collurio isabellinus* Hemprich & Ellenberg 1833) azonban hazánktól mind földrajzilag, mind zoogeográfiaiilag igen távolra esnek (Tarbagatáj, Aral-vidék, Dzsungária, Transzbajkál, Mongólia, Turkesztán, Tarim-medence, Tien-San, Kun-Lun stb.).

A legutóbbi hivatalos hazai Nomenclatorba KEVE csak a *Lanius collurio collurio* L. 1758 subspeciést veszi fel.

Ez irodalmi áttekintés után adom közre 1970-es megfigyeléseim, melyek fehér foltos szárnyú tövisszúró gébicsokról szólnak. A példányok szárnytükre néhánynál messziről feltűnt, másoknál a szárny fedőtollai alatt rejtetten fordult elő.

Az alább leírt 5 példányt 1970 május, június és július hónapjaiban figyeltem meg, illetve kaptam kézhez a debreceni Agrártudományi Egyetem Bota-

10. táblázat

*A tövisszűrő gébics metrikus adatai
Chernel szerint*

Testtáj	Méret
Szárny	92 – 95 mm
Farok	72 – 75 mm
Csüd	23 – 24 mm
Csőr	12 – 13,5 mm
Hossz	168 – 176 mm

11. táblázat

*A tövisszűrő gébics metrikus adatai
Horváth szerint*

Testtáj	Méret
Szárny	88 – 98 mm
Farok	70 – 82 mm
Csüd	22 – 24,5 mm
Csőr	12 – 13,5 mm
Súly	27 – 38 g

nikus Kertjében; tehát egy viszonylag izolált populációból származtak. Méreteiket 0,10-os pontossággal vettem fel.

Valamennyi vizsgált egyed adultus hím, a területen megtelepedett tojókon hasonló bélyegeket természetesen nem találtam. Debrecen tágabb környékén fekvő erdők, mezőgazdasági területek bejárásakor sem az említett évben, sem a megelőző időkben nem talákoztam ilyenekkel. Fehér foltos szárnyú tövisszűrő gébicsket ugyancsak nem volt szerencsém megfigyelni a szatmár—bereg-i részeken, s a Zempléni-hegység megfelelő élőhelyein, bár mindkét vidéken hosszabb időt töltöttem keresésükkel.

Mielőtt a szóban forgó példányok méreteit nyújtanám, a 10. és 11. táblázatban összehasonlításként közlöm a tövisszűrő gébics CHERNEL, illetve HORVÁTH által megadott metrikus adatait.

Saját adataimból látható, hogy a hossz méretek a 10. és 11. táblázatban közölteknek átlagosan megfelelnek, bár egyeseknél eltérő értékekkel is találkozunk (a 4. példány farokhossza 85 mm; az 1. példány hossza 180 mm). A csőrnél (a 3. példányé 11,10 mm) és a csüdnél (az 1. példány jobb csüdje 21,50 mm; a 2. példány bal csüdje 21,00 mm; az 5. példány jobb csüdje

12. táblázat

*Lanius collurio collurio, adultus
hím, 1970. V. 29.*

Testtáj	Méret
Jobb szárny	92,00 mm
Bal szárny	90,50 mm
Farok	74,00 mm
Jobb csüd	21,50 mm
Bal csüd	22,50 mm
Csőr	12,00 mm
Súly	26,10 g
Hossz	180,00 mm

13. táblázat

*Lanius collurio collurio, adultus
hím, 1970. VI. 19.*

Testtáj	Méret
Jobb szárny	92,00 mm
Bal szárny	91,00 mm
Farok	73,00 mm
Jobb csüd	22,00 mm
Bal csüd	21,00 mm
Csőr	13,20 mm
Súly	26,30 g
Hossz	174,00 mm

14. táblázat

Lanius collurio collurio, adultus
hím, 1970. VI. 26.

Testtáj	Méret
Jobb szárny	89,00 mm
Bal szárny	91,60 mm
Farok	79,00 mm
Jobb csüd	23,40 mm
Bal csüd	22,60 mm
Csőr	11,10 mm
Súly	26,10 g
Hossz	180,00 mm

21,70, a bal pedig 20,90 mm), viszont kisebb értékek is mutatkoznak. Néhánynak a testsúlya ugyancsak kisebb a HORVÁTH által megadottnál (az 1. példány súlya 26,10 g; a 2. példány súlya 26,30 g; a 3. példány súlya 26,10 g; s az 5. példány súlya 26,60 g), jöllehet felnőtt egyedekről van szó.

A kézre került példányok adatait megjelenésük sorrendjében mutatom be a 12–16. táblázatokban.

Az 1. számú egyed szárnyán mutatkozott a legnagyobb fehér folt. A 10 elsőrendű evező tövétől teljes hosszának $\frac{1}{3}$ — $\frac{1}{4}$ részéig fehér, s az elsőrendű fedők alól a szárny nyugalmi állapotában kiálló fehér mező a legszélesebb részén 7 mm-nyi.

A 2. egyednél a fehér tükör a szárny összecukott állapotában alig észlelhető, viszont repüléskor elővillan.

A 3. példányon a tükör szürkésfehér, a fedők alatt azok hosszának feléig ér.

A 4. egyedén a fehér tükör a fedők hegyéig ér, nyugvó állásban nem látszik, de a széttárt szárnyon feltűnik.

Az utolsó példányon a tükör szürkésfehér foltos, de csak teljesen nyitott szárny esetében ér a fedők széléig.

A leírt esetek észlelése óta mindössze egy alkalommal láttam egyetlen példányt, amelynek fehér szárnytükre messziről feltűnt (Zsarolyán, Szatmár m. 1974 nyarán).

A kérdés szemmel tartására ezúton is felhívom a munkatársak szíves figyelmét.

15. táblázat

Lanius collurio collurio, adultus
hím, 1970. VI. 28.

Testtáj	Méret
Jobb szárny	92,00 mm
Bal szárny	93,00 mm
Farok	85,00 mm
Jobb csüd	22,00 mm
Bal csüd	24,00 mm
Csőr	13,00 mm
Súly	27,80 g
Hossz	176,00 mm

16. táblázat

Lanius collurio collurio, adultus
hím, 1970. VII. 3.

Testtáj	Méret
Jobb szárny	92,00 mm
Bal szárny	92,00 mm
Farok	78,00 mm
Jobb csüd	21,70 mm
Bal csüd	20,90 mm
Csőr	13,30 mm
Súly	26,60 g
Hossz	175,00 mm

Irodalom

- Chernel I.* (1899): Magyarország madarai, különös tekintettel gazdasági jelentőségökre. Budapest, 2. rész, p. 542.
- Djementjev, G. P.* (1954): Ptyicü Szovjetszkovo Szozjuza. I—IV., Moszkva
- Dombrowsky, R.* (1946): Păsările României (Ornis Romaniae). București, p. 273.
- Keve A.* (1960): Nomenclator Avium Hungariae. Budapest, p. 75.
- Lovassy S.* (1927): Magyarország gerinces állatai és gazdasági vonatkozásaik. Budapest, pp. 398—399.
- Naumann, J. F.* (1905): Naturgeschichte der Vögel Mitteleuropas, IV., Gera, p. 146. és p. 152.
- Vaurie, Ch.* (1959): The Birds of the Palaearctic Fauna. Passeriformes. London, pp. 96—99.